

Proteklih ste tjedana na marginama nacionalnih medija mogli pratiti prosvjede stanovnika splitskih Brda i Vranjica. Prosvjedi su potaknuti niskom [razinom kvalitete zraka](#) koja **ugrožava živote ljudi**. Ne radi se o izoliranom slučaju: duž naše obale postoje brojne nesanirane postindustrijske zone. I takve će i ostati dok god ne ugrožavaju turističke vizure. Bez obzira na zdravstvene posljedice među onima koji u njihovoj blizini žive.

Krajem ožujka ove godine stanovnicima sjevernih splitskih kvartova napokon je činjenično potvrđen dugogodišnji strah: objavljen je “Preliminarni izvještaj o ispitivanju kvalitete zraka ukupne taložne tvari” (UTT) nastavnog zavoda za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije s mjernih jedinica postavljenih na splitskim Brdima. **Izvještaj je potvrdio da postoje kontinuirana prekoračenja vrijednosti, tj. najjednostavnije rečeno, da je kvaliteta zraka na tom prostoru ugroza za zdravlje građana.**

Ta potvrda zagađenja potakla je tri organizirana prosvjeda u zadnjih mjesec ipo dana predvođena inicijativama stanovnika Brda i Vranjica. Cilj inicijativa je dobiti neku konkretniju reakciju nadležnih službi, detaljnije ispitivanje izvora zagađenja i prvenstveno izlazak državnog inspektorata na teren.

Malo misto i velike laži

Sami rezultati mjerenja nisu pretjerano iznenađujući onima koji poznaju položaj kvarta u kojem se mjerenje odvija jer **Brda** tangiraju industrijsku zonu prostora Kopilice na splitskom poluotoku, a nasuprotna obala je ona isto tako notorna industrijska zona Kaštelanskog zaljeva. Ako sam vas kojim slučajem potakla da otvorite kartu, primjetit ćete da se između te dvije obale na poluotočiću nalazi na prvi pogled karakteristično dalmatinsko mjesto Vranjic – glavni svjedok i žrtva nastajanja i propadanja splitske industrije i epicentar negodovanja o ekološkom zagađenju Splita u posljednje tri godine. U godini obljetnice rođenja Miljenka Smoje, možda vas za otvaranje te karte i primjećivanje položaja i okruženja tog mjesta dodatno potakne simbolična informacija da je to mjesto distopijskog okruženja bilo glavna kulisa kulturnog televizijskog serijala “Malog mista”.

Organizirana borba Vranjičana okupljenih u građansku inicijativu “Mjesto koje hoće živjeti 2020” krenula je kao reakcija na projekt “Rekonstrukcije i proširenja Sjeverne luke u Vranjičkom bazenu” splitske lučke uprave koji je nastajao u mandatu bivšeg gradonačelnika Andre Krstulovića Opare, a predvođen isto tako bivšim gradonačelničkim kandidatom HDZ-a i ravnateljem Lučke uprave Vicom Mihanovićem. U jeku covid restrikcija prema standardnoj zakonskoj proceduri održavana je javna rasprava na temu obavezne “Studije utjecaja na okoliš” koja prethodi ikakvom dobivanju dozvola za izgradnju jednog takvog infrastrukturnog projekta. Tada su razni pojedinci, politički akteri i udruge u službeno uručenim primjedbama ukazivali na niz nesuvislosti koje nosi sa sobom jedan takav lučki

projekt na tom području: problem prometne povezanosti, nataloženi sediment bivšeg kanalizacijskog ispusta, način sanacije plićine, utjecaj na okoliš i morska staništa... One pak nesuvislosti vezane uz kvalitetu zraka najbolje dočarava tretman tamošnjeg stanovništva, itekako primjetan danas. Naime, studija je navodila: "...očekuje se također i povećanje PAH-ova. Takvi su utjecaji neizbježni s obzirom da se već povišene koncentracije u Vranjičkom bazenu smatraju se negativnima, ali uzimajući u obzir da je uloga Sjeverne luke rasterećenje Luke Split, u centru grada Splita smanjit će se emisije PAH-ova, što je svakako pozitivan utjecaj predmetnog zahvata."

U neposrednoj okolici tog projekta živi aproksimativno sličan broj stanovnika kao i u centru **Splita**, no prema izrađivačima pad koncentracije broja turista i atraktivnosti izgleda trpi i pad kvalitete zraka. Odgovor Vranjičana na tu stavku Studije bilo je logično zalaganje za definiranje indikatora onečišćenja zraka i kontinuirani monitoring postavljanjem mjernih jedinica. Tri godine kasnije, projekt Sjeverne luke sporadično se najavljuje, postao je projekt državne strateške važnosti, lokacijska dozvola je osigurana, svi koji su ponudili argumentiranu kritiku tog projekta etiketirani su "kočiteljima splitskog razvoja" prema poznatom scenariju, no gradnja nije još najavljena. U iste te tri godine stanari Vranjica, Kopilice i Brda neumorno ukazuju da je i trenutno stanje njihovog okruženja i više nego zabrinjavajuće.

Brda nisu jedina

Naime, cijeli širi prostor Kaštelanskog zaljeva i Vranjičko-solinskog bazena kombinacija je aktivnih industrijskih prostora i nesaniranih industrijskih objekata. Od brojnih jugoslavenskih pogona na tom području, privatizacijske procese su osim splitskog brodogradilišta preživjele aktivne tvornice Cemexa, odnosno bivšeg Dalmacijacementa, i manji pogoni Jadrankamena Kaštela, Željezare Split i Adriacinka. Također, to je mjesto i aktivnih spremišta nafte, Ininog naftnog terminala i vojnog skladišta nafte. Podug je i kompleksan pokušaj popisivanja svih utjecaja na okoliš koje su imale bivše ugašene tvornice i isto tako utjecaj odgađanja saniranja nakon njihova gašenja.

Na primjer, na pristupnoj cesti prema **Vranjicu**, uz sam bok jedinog dječjeg igrališta u mjestu, nalazi se i sada djelomično sanirana bivša tvornica Salonita zbog koje su desetljećima stanovnici patili od azbestoze. Kod ovog industrijskog teritorija bitno je napomenuti i da je posrijedi administrativna granica tri grada: Kaštela, Solina i Splita. Iako bi u nekom idealnom scenariju sanaciju i razvojne ideje trebalo sagledavati cjelovito, radi se o najčešćem mjestu sukoba pojedinih političkih interesa.

Mjerenja koja su pokrenula spomenute prosvjede u fokusu najviše imaju aktivnosti u Sjevernoj luci koja je pod koncesijskim upravljanjem tvrtke za prekrcaj i skladištenje tereta

Luka d.d. U neposrednom susjedstvu naselja Brda i prekoputa poluotoka Vranjic skladišti se među ostalim troska oko čijeg su pravilnog tretiranja građani izrazito skeptični. Preko stotinjak prijava s fotografijama koje su stanovnici poslali potaknuli su nedavan izlazak na teren državnog inspektorata. Naravno, uprava Luke d.d. ograđuje se od ikakve odgovornosti za loše rezultate mjerenja kvalitete zraka i navodi da se njihovo djelovanje odvija prema zakonskim propisima.

U kakofoniji prebacivanja loptice odgovornosti za loše nalaze mjerenja i aktivnosti u cijeloj toj zoni ni sami prosvjednici i građani zapravo nisu sigurni tko bi trebao biti odgovoran za analizu, inspekciju i [zaštitu njihovog zdravlja](#). Više od polovice stoljeća iskorištavanja tih prostora na uštrb lokalaca i zatvaranja očiju pred svim pratećim zdravstvenim problemima koji muče generacije i generacije, urodile su nataloženom frustracijom i apsolutnim nepovjerenjem prema institucionalnoj pomoći.

Uz sve svoje lokacijske i kulturološke specifičnosti nije ova priča zapravo nepoznata na drugim prostorima, ona je samo jedan ilustrativan primjer jezive kvalitete života. Duž [jadranske obale](#), u zaleđima svih naših gradova s turističkih razglednica ili naseljima u njihovoj blizini, slična se priča odvija: ostaci nesaniranih ugašenih industrija, kamenoloma ili nataloženih materijala uz dozu nesuvislih razvojnih projekata i špekulacija vrijednim zemljištem guše ono malo stanovništva koje uporno pokušava, kao što sam naziv inicijative kaže, živjeti na tim mjestima. U tom pokušaju njihove inicijative često imaju malobrojan odaziv i kratkotrajan senzacionalistički interes javnosti sve dok ne postane jasno da nije to samo problem tamo nekih s Brda ili kako je bolje kazao jedan malomišćanski transparent "sa vrh Brda vila kliče ustaj Splita kasno bit će".

Izvor: Bilten